

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

1977

ДЕКАБРЬ

12 №

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

12 №
1977 j.
декабрь

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын пропаганда ла
агитация бөлүги

1905—1907 ЖЫЛДАРДАГЫ РЕВОЛЮЦИЯНЫН ТЕЛЕКЕЙЛИК УЧУРЫ

Лениннин партиязынын, Советтердин ороонынын, телекейде революционный движениенин историзында јаан учурлу жерде 1905—1907 жылдардагы революция туруп јат. Ол революция јангыс ла орус ишмекчи класстын ла јокту крестьяндардын јүрүм-салымына јаан учурлу болгон эмес, анайда ок телекейде көп-көп ороондордо ишмекчилердин ле крестьяндардын революционный тартыжузы тынгырына, колонияларда базынчыктаткан албатылардын национально-јайымданар тартыжузы элбеерине јөмөлтө эткен. Ол керектер капитализмнин телекейлик системазын шалтыраткан, онын текши кызалангын јууктаткан.

1905—1907 жылдарда Россиядагы буржуазно-демократический революция империализмнин өйинде албаты-калыктын баштапкы революциязы болгон. XVI—XIX јүсјылдыктарда болгон буржуазный революциялардын бажында буржуазия турган болзо, 1905—1907 жылдардагы баштапкы орус революциянын төс ийдези пролетариат бололо, ишкүчиле јаткандардын революционный тартыжузын баштай берген. Ол јанынан алза, баштапкы орус революция телекейде революционный ла национально-јайымданар тартыжуда бурулта эткен болуп јат.

Баштапкы орус революция империализмге көнү удурлашкан ууламјылу революционный тартыжунын јангы өйин баштаган. Империализм ол өйдө социальный ла национальный базынчыкты сүреен тынгыдала, кижилик ичкери өзүп барарына буудак боло берген. 1905—1907 жылдардагы революция тынгыда өскөн буржуазный госуларстволордо социалистический ле ишмекчи движениенин ле камаанду ороондордо национально-јайымданар движениенин империализмге удурлашкан бирлик фронтын төзөөринде јаан алтам эткен.

К. Маркс ла Ф. Энгельс 1861 жылдагы реформанын кийинде Россияда боло берген социально-экономический ле политический керектерди шиндеп көрөлө, Россия сүреен тын революционный ийделү, бу «ороондо удабай јаан социальный революция кыйалта јок болор» деп бичигилеген (К. Маркс ла Ф. Энгельс. Бич. толо јуунтызы, 32 том, 549 стр.).

XX јүсјылдык башталарда Россияда империализмнин ончо јөпсинишпестери биригип, эн ле тын курчыган. Ороондо эки социальный јуу-согуш: бирүзи пролетариатка баштаткан текши албатынын каан јангына ла помещиктерге удурлашкан тартыжу ла экинчизи — јокту крестьянского јөмөшкөн ишмекчи класстын буржуазияга удурлашкан тартыжу. Орус ла телекейлик капиталла јуук колбулу каан јангыла тартышканы буржуазияла, империализмле тартышканыла колбо-лышкан.

Уч революционный ийде — ишмекчилердин движенези, крестьяндардын аграрный революциязы ла национально-јайымданар тартыжу көнү бириккени, анда социалистический ле текшидемократический јангыртулар учун кыйа баспай тартышкан пролетариат башчы болгоны баштапкы орус революцияны телекейде исторический учурлу эткен.

Европада социалистический движененин ат-нерелү башчылары Россиядагы революционный керектер өскө ороондордын пролетарийлерине јаан учурлузын ишмекчилерге јартап тургандар. Германский социал-демократиянын сол јанындагы революционерлеринин башчызы Карл Либкнехт Россиядагы керектерди «Европанын албатыларынын историзында бурулта эткен» деп јартаган.

Россияда болуп турган керектердин исторический учурын интеллигенцияда керсү шүүлтелү улус база ондоп турган. 1905 жылда декабрь айда Россиядагы революция эн бийик кемине једерде Францияда атту-чуулу писатель Анатоль Франс бойынын куучындарынын бирүзинде айткан: «Орус-тардын революциязы — бастырателекейлик учурлу революция. Ол телекейдин пролетариадынын алдына бойынын аргаларын ла амадуларын көргүсти. Ол кандый ла бийлешти, кандый ла базынышты, кижии кижинин күчин јийтенин јоголтор амадузын көргүсти. Эмди јангы Европанын ла кижиликтин келер өйдөги јүрүм-салымы Неванын, Висланын ла Волганын јараттарында јарталар» (А. Франс, Куучындар Публицистика. М., 1950. 136—138 стр.).

Телекейлик культураның жарлу ишчилери — Б. Шоу Англияда, М. Твен ле Дж. Лондон США-да, А. Франс, О. Мирбо, Ш. Сеньобос Францияда ла өскөлөри де Россияда каан жаңыныҥ каршулу ижин иле-жартына чыгарып, орус революцияга жөмөлтө эдетен жүзүн-башка обществолор төзөгөндөр.

Россияда революция өскөн, капиталдын ороондорында ишмекчилердин тартыжузы тыңыган сайын орус революция жаңынан политический ийделер башка-башка болуп бөлінген. 1905 жылда жайгыда революционный тартыжу тыңыганы, «Потемкин» броненосецтеги восстание, октябрь айда бастыратекши стачка, декабрь айда мылтык-жепселдү восстание Европадагы ороондордын буржуазиязын ла башкаруларын тың чочыткан. Россиядагы керектер керек десе либеральный буржуазияны тың коркытты деп, каанның Лондондогы ла Берлиндеги посолдоры жетиргилеген. Европаның буржуазный газеттери капиталистический ороондордын башкаруларын орус каанга революцияны туй базарына болушсын деп кычырып тургандар. Франциянын ла Англиянын башкарулары Россиянын башкарузына акчала болужарын шүүшкендер. Германиянын ла Австро-Венгриянын башкараачылары Россияда революцияны туй базарга военный интервенция эдер планду болгондор. Телекейлик реакция анайда кылынып турарда, башка-башка ороондордо революционный ийделер Россиянын пролетариядына болужар арга бедрегендер. Ишкүчиле жаткандар ла демократический интеллигенция көп акча жууп алала, Россиядагы революционный организацияларга ийгендер. Ишмекчилер гран ары жаңындагы орус революционерлерге жажытту литература ла мылтык-жепсел жууйла, Россия жаар аткараар складтар жазаарына, жажытла тил алыжарын төзөөрине, РСДРП-нин брошюраларын ла листовкаларын кепке базып чыгарарына болушкандар. Франциянын пролетарияды орус каанга акчала болушпазы учун тартыжу баштаган. Румынияда «Потемкин» броненосецтин матросторына болужар общество төзөлгөн. Анайда, баштапкы орус революциянын жылдарында телекейлик пролетарский интернационализм бойынын ийдезин ле аргаларын көргүскен.

Орус революция, онын ченемели капиталдын ороондорында пролетариаттын классовый революционный тартыжузына тың камаанын жетирген. Европада стачкалар ла забастовкалар көптөгөн. Европаның пролетарияды капиталисттерле «орустар чылап» куучындажарга үренген.

Бастыроссийский политический стачканын камааныла Европада кезик ороондордо социальный ла политический кубулталар учун элбеген текшидемократический тартыжуда алдында андый керектерден туура турган улус: государственный учреждениелердин оок служащийлери, үредүчилер, почтанын ишчилери ле өскөлөри де көп турушкан. Орус черүде ле флотто болгон түймеендердин камааныла Германиянын «Фрауэнлоб» крейсериин ле Англиянын «Карнарвон» крейсериин матросторы, Франциянын черүзинин 17-чи полкынын солдаттары восстание көдүргилеген.

Баштапкы орус революция анчадала тын камаанын Германиянын ишмекчилеринин тартыжузына јетирген. 1905 жылда мында 508 мун ишмекчилер бастовать эткен, 1904 жылдагызынан 4 катап көп. Көп улус турушкан забастовкалар Рурда, Устүги Силезияда, Саардагы таш-көмүрдин бассейнинде, Саксонияда, Тюрингияда, Баварияда ла орооннын өскө дө райондорында болгон. Германиянын ишмекчи клазы, Россиянын ишмекчи клазынын јозогын ла ченемелин тузаланып, текшидемократический тартыжунын бажына туруп алала, ишкүчиле јаткандардын демократический праволоры учун тартыжузын баштаган. Ол тартыжу анчадала 1905 жылдын учында 1906 жыл башталып турарда тынгыган. Ишкүчиле јаткандардын ол тартыжузына чыдашпай, јандар Баварияда ла Баденде избирательный праволорды элбеткен.

Орус революция Австро-Венгриянын, Румыниянын, Болгариянын, Швециянын, Норвегиянын ла Европада өскө дө государстволордын јүрүмиңе камаанын јетирген. Революциянын тыныжы Россиядан ыраак турган США-да ла Японияда база билдире берген.

Анайдарда, Россиядагы революция ишмекчилердин тартыжузын тынгыдарына тын јөмөлтө эткен болуп јат. Ол социалистический движениени база кыймыктатты. Капиталдын ороондорында социал-демократияга орус революция ченелте эткен, олар пролетариаттын классовый тартыжузынын төс сурактары аайынча чокум јолго турарга келишти.

II Интернационалдын реформист-башчылары орус революциядан јангы неме көрбөдилер. Олар оны азыйгы јолло өдүп јаткан, сондогон буржуазный революция деп чотогондор. Је большевизмнин үредүзине јөпсинип турган сол социал-демократтар реформисттердин ол шүүлтезин јаратпагандар.

II Интернационалдын сол, революционный ийделеринин башчылары: К. Либкнехт, Р. Люксембург, Ф. Меринг, К. Цеткин — Германияда, Д. Благоев — Болгарияда, М. Кашен — Францияда, Г. Роланд-Гольст — Д. Вайнкоп — Голландияда, Ю. Дебс — У. Хейвуд — США-да ишмекчилерге орус революциянын бастырателекейлик исторический учурын жартайла, онын ченемелин бойлорынын ижинде тузалангандар.

Күнбадыштагы капиталдын ороондоруна орус пролетариат албатынын революциясынын башчызы болгон ченемели жаан учурлу болордо, Күнчыгышта ла Латинский Америкада базынчыктаткан ороондорго Россиянын албатыларынын революционный жозогы феодализмди жоголторы учун, буржуазный жайымдар учун, империализмнин базынчыгынан национальный жайымдар учун тартыжуга керектү болгон. В. И. Ленин ол айалганы ажаруга алып, «Телекейлик капитализм ле 1905 жылдагы орус революция Азияны ойгосты, карачкыда жаткан жүстер миллион тоолу улус жаңы жүрүмгө, кижинин праволоры ла демократия учун тартыжунын жолына турды» деп бичиген (Бич. толо жуунтызы, 23 том., 146 стр.).

Je ол ороондордо промышленный пролетариат ас ла уйан, анайда ок крестьянство сондогон болгон учун революционный тартыжунын бажына национальный буржуазия турган. Онын учун Россияга көрө, ол ороондордо жайымдар тартыжу албатынын кемине жетире көдүрилип болбогон. Je андый да болзо, баштапкы орус революция колониальный ла камаанду ороондорго тын камаанын жетирген.

Орус революциянын ченемелин Иранда 1905—1911 жылдардагы революцияда элбеде тузалангандар. Бу революцияда крестьяндар, ишмекчилер ле ремесленниктер эрчимдү турушкан. Революция Ирандагы Азербайджанда башталган. Олорго Закавказьенин революционерлери тын болушкандар. Көп социал-демократтар, ол тоодо Серго Орджоникидзе, гранды өдүп барала, Ираннын жайымы ла камааны жок болоры учун тартыжып тургандарга болушкандар.

Орус революция Турцияда революционный керектерге база камаанын жетирген, араб албатылардын ортодо жайымдар учун тартыжу элбеди.

Россиядагы революция Китайда, Кореяда, Афганистанда, Индокитайда, Индонезияда, Индияда национально-жайымдар ла демократический ийделерди кыймыктатты. «Россияда болуп турган революционный түймееңдер биске улу жозок

болзын, бис анайда эдер аргабыс бар» — деп, Индияда јайымданары учун тартыжунын башчыларынын бирүзи Махатма Ганди бичиген.

Россиянын ишкүчиле јаткандарынын революционный тартыжузы Американын албатыларына база јуук болгон. 1910—1917 жылдарда Мексикада өткөн революциянын башчыларынын бирүзи Ромеро Флорес бичиген: «Бисти 1905 жылда Россияда болгон революционный тартыжу оморкоткон... Ол өйдө Россияда болуп турган тартыжу биске јол јарыткан».

Анайдарда, 1905—1907 жылдарда Россияда болгон революция кааннын јангын баштапкы катап тын силкиндреле, јангыс ла Россиядагы реакцияны эмес, је анайда ок Европанын ла телекейлик реакциянын ийдезин ујадаткан болуп јат. Ол керектер дезе, 1917 жылда Октябрьда Россияда баштапкы социалистический революция јенерине јөмөлтө эткен. Октябрьдагы революция бастыра албатылардын јүрүм-салымында јаан бурулта болды, бастыра телекейде капитализмнен социализмге көчөри башталган. «1905 жылдагы генеральный репетиция болбогон болзо, 1917 жылда февральдагы буржуазный да революция, анайда ок октябрьдагы пролетарский де революция јенип болбос эди» — деп, В. И. Ленин айткан (Бич. толо јуунтызы, 38 том, 306 стр.).

Бүгүн баштапкы орус революциянын башталганынан ала 72 жыл өткөн кийинде онын исторический учуры там ла јаанап туру. Анайда баштапкы орус революциянын ченемелинин бастырателекейлик-исторический учуры телекейде болгон революционный керектерде: 1917 жылда Улу Октябрьдын јенүзинде, социализмнин телекейлик системазы төзөлгөнинде, национально-јайымданар революциялар јенгенинде көрүнди.

ТВОРЧЕСКИЙ ЈАШӨСКҮРИМГЕ — КИЛЕМЈИ

КПСС-тин XXV съезди коммунистический общественонунг строительствозында партиянын ла албатынын текши керегине творческий интеллигенция мынан ары элбеде туружып, билдирлү болужын јетирери керегинде темдектеген. Съездтин материалдарында анчадала советский культуранын ичкери түрген өзүп бараткан тебүзи бистин общественонунг коммунизмге көндүккен јолыла бек колбулу болгоны чокумдалган.

Творческий интеллигенциянын учурын партия ајаруга алып, культурный строительствого јаңы солынты болотон јиит үйени коммунистический күүн-тапту эдип тазыктыра-рын аңылу темдектейт. Бу иш аайынча 1976 јылдын октябрь айында КПСС-тин Төс Комитединин «Творческий јашөскүримле иштеери керегинде» јөби јарлалган.

КПСС-тин Төс Комитединин бу јөби Горно-Алтайсктагы областной газеттердин редакцияларындагы партийный ла комсомольский организацияларында, радиокомитетте шүү-жилген. Анайда, облисполкомнын культура аайынча управлениези, комсомолдын обкомы, газеттердин редакциялары, радиокомитет ле писательский организация јашөскүримле иштеери јанынан аңылу иштер темдектеп алгандар.

Тургуза өйдө областьта 68 јиит профессиональный творческий ишчилер, ол тоодо 16 журналист, 32 артист, 18 јурукчы ла писательдер иштегилеп јат. Онын учун областьта творческий интеллигенциянын кадрларыла иштеери јанынан аңылу система төзөлгөн.

Культуранын управлениезинде, газеттердин редакцияларында, радиокомитетте 1976—1980 јылдардын туркунына творческий ишчилердин кадрларын белетеери јанынан перспективный план тургузылган.

Тургуза өйдө орооннын вузтарында ла техникумдарында 70 ажыра јииттер үренгилеп јат. Келер јылдарда олар областьтагы творческий коллективтерде иштеер.

Қалганчы јылдарда бистин журналисттер Новосибирсктеги ВПШ-да, телевидение ле радиоберилте аайынча Госкомитетте билгирлер бийиктедер курстарда үренгилейт.

Областной национальный драмтеатрга ла областной концертно-эстрадный бюрога Новосибирсктеги ле өскө дө јердеги театральный училищелерде 17 творческий ишчи беле-телген.

Быјылгы юбилейный јылда Горно-Алтайскта областной национальный драматический театр ачылган. Эмди анда иштеп турган творческий коллективтин 15 кире кижизи јииттер болот. Бу јангы коллективте бир канча организационный иштер өткөн, ол тоодо мында профсоюзный организация ла комсомольский группа тözөлгөн. Иштеп турган артисттер ле технический ишчилер кезек өйгө јадарга общежитиелерде јер алгандар. Творческий ишчилерди квартирала јеткилдее-ри јанынан сурак ағылу ајаруда турганы тегиндү эмес. Онын учун КПСС-тин обкомынын бюросы бу эки јылдын туркунына обнацдрамтеатрдын ла КЭБ-тин 40 кире артисттерин квартирала јеткилдеери керегинде јөп тургускан. Анайда ок 12 кире творческий ишчилердин квартиразын јаандадып берери ле художественный мастерской тудары керегинде сурак ајаруда бары база ағылу.

Творческий коллективтер бойынын ижин баштамы партийный организацияларга башкартып турганы јаан учурлу. Анайып, темдектезе, 1976 јылда Горно-Алтайсктагы писательдердин партийный организациязы тözөлгөн. Эмди писательский организациянын ижи ағылу планла өдүп барганы чокумдала берген.

«Алтайдын чолмоны» газеттин редакциясындагы парт-организация ағылу авторитетте туруп јат. Партбюронын секретари болуп М. К. Качкышев иштейт. Партбюро бойынын ижинде јаан ајаруны анчадала мында иштеп турган јииттерге салып, ололо ағылу иштер өткүрип јат.

Телевидение ле радиоберилтенин комитединдеги партийный организация творческий коллективле иштеери јанынан бир канча иштер бүдүрген. Онын учун мында творческий коллектив нак болуп, бир аай иштеер јолго бек тура берген.

Творческий интеллигенциянын областьтагы өдүп турган активтеринде, совещаниелеринде, партийный јуундарында, журналисттердин пресс-конференцияларында бойларынын докладтарыла, информацияларыла КПСС-тин обкомдогы секретарьлары, база советский, комсомольский, профсоюзный ла хозяйственный ишчилер јаантайын куучындагылайт.

1977 јылда 30 мартта областной газеттердин ле радио-комитеттин журналисттеринин бириктирип өткүрген текши партийный јуунында КПСС-тин обкомынын 1-кы качызы

нөк. Н. С. Лазебный КПСС-тин Төс. Комитедининг «КПСС-тин Томский обкомы эл-јон ортодо өдүп турган јартамал ишти башкаратаны керегинде» деп јөбиле башкарынып, «Областной газеттердин редакцияларынын, телевидениенин ле радиоберилтенин комитедининг партийный организацияларынын задачалары керегинде» деп доклад эткен.

Областной газеттердин ле радиокомитеттинг журналисттериле культура ла хозяйственный строительство керегинде сурактар аайынча, партийный ла советский иш керегинде проблемага учурлап, јылына 4 катаптап пресс-конференциялар өткүрилип јат.

Јиит журналисттердин профессиональный өзүмин бийиктедип, оморды идейно-политический таскамалдар алзын деп јаан иштер өткүрилет. Темдектезе, газеттерде ле радиокомитетте өдүп турган производственный совещаниелерде, планеркаларда, летучкаларда ајару анчадала јиит жтрналисттер материалды канайда белетегени керегинде куучын өдөт. Ченемели јаан журналисттер шефство алып, јииттерге болушкылайт.

«Алтайдын чолмоны» газеттин редакциясында журналисттердин узын бийиктедер творческий семинарлар өткүрилет. «Звезда Алтая» газеттин редакциясында партийный ла комсомольский јуундарда, производственный совещаниелерде јиит журналисттер творческий ижи керегинде отчет эдери башталганы сүрекеј јакшы. Май айда бу редакцияда комсомольский јуунда «Бойынды канайда сезип, ондоп јадын, јиит журналист?» деп статья аайынча шүүжүлү куучын өткөн. Јиит ишчилер бойлорынын једимдери ле једикпестери керегинде изү куучын баштагандар.

Партийный организациялар творческий јашөскүрим партийный ла комсомольский политүредүде үрензин деп јаан күчин салгандар. Анайып, 10 журналист марксизм-ленинизм-инг энирги университелинде үренгилейт, арткандары теоретический семинарларда ла политпросвещение аайынча кружоктордо туружат.

Јаан ајарулар анайда ок јаңы иштеп баштаган писательдерге, јурукчыларга, артисттерге ле композиторлорго база эдилет. Областьта јаңы баштап турган 82 автор иштейт, ол тоодо 36 кижии алтай тилге бичийт, 26 кижии орус тилге, 20 кижии јажы јаандап калган бичиичилер. Баштап бичип тургандардын ортозында 10 кире кижиге колхозчылар, ишмекчилер, эмчилер, үредүчилер, студенттер ле өскөлөри де кирет. Јаңы бичип тургандарла КПСС-тин обко-

мынын ишчилери јолугу өткүрет, эн учурлу сурактар аайынча олорло жылына 2 катаптаң семинарлар өдөт.

Обкомнын јөбиле писательский организацияда орус бичиичилердин секциязы ачылган. Мында ок јиит бичиичилердин секциязы база иштеп јат.

Јиит писательдердин, јурукчылардын произведениелери јаантайын газеттерде ле «Туулардын јылдызы» деп литературно-художественный альманахта чыгып јат. Олордын тоозына Ш. Шатинов, К. Кошев, Ј. Белеков, Ј. Маскина ла өскөлөри де кирет. «Јиит тужынын јангары» деп атту јети јиит автордын бичиги чыгарылган. Драмтеатрдын алтай бије аайынча балетмейстери К. Малчиев бичиген танец, композиторлор А. Тозыяков, В. Хохолков, А. Бобров јербойынын авторларынын сөстөрине бичиген кожондор салынган репертуарный јуунты «Горный Алтай — песня моя» деп атту чыкты.

Эки жылдын туркунына бичиктер чыгарар издательство јиит авторлордын 11 бичигин кепке базып чыгарган, ол тоодо 6 бичик КПСС-тин Төс Комитединин «Творческий јашөскүримле иштеери керегинде» јөби јарлалган кийинде чыккан. Алтай писательдердин 60 јуук произведениелери ле олор керегинде солундар «Современник», «Советский писатель», «Дружба народов» ло өскө дө издательстволордо чыккан.

Кан-Оозы аймактагы XXII партсъезд колхозтын колхозчыларынын текши јуунынын «Бешјылдыктын гвардеецтери» деген тема аайынча эн артык произведениелер учун колхозтын сыйын берер деген јөбин КПСС-тин обкомы јараткан. Октябрьдын 60 јылдыгын темдектееринин алдында конкурстын итогын көргөндөр. Анайып, бичиичилердин бирүзи бу ок колхозто иштеп турган колхозчы, СССР-дин писательдеринин члени, јиит прозаик Д. Каинчин «Койчылар» деген повези учун сый алганы сүрекей көргүзүлү керек болды.

Писательдердин, јурукчылардын, артисттердин, композиторлордын творческий ижи керегинде солун јетирүлер газеттерде, радиоберилтеде јаантайын берилет. Ого коштой јиит творческий ишчилер, бир кезек писательдер областьтын райондорына ла јурттарына агитпоездде кожо јүрүп, улусла туштажу өткүрет.

Јурукчылар И. И. Ортоңулов, В. Д. Запрудаев, С. К. Янсон, В. Н. Костин, скульпторлор В. Н. Рябов, А. В. Гурьянов, К. И. Басаргин, В. И. Хромов 1978 јылда өдөтөн зональный художественный выставкага туружарга белетенги-

лейт. Журукчылар анчадала памятниктерди, көргүзүлү агитацияны, журт жерлерди, предприятиелерди чүмдү эдип жазаарына ончозы туружып жат. Горно-Алтайскта ла беш райондо художественный мастерскойлор иштегилейт.

Жиит ле жаңы баштап турган журукчылардын ижин областной художественный советте шүүп көрөдилер, талдап алган иштер областной, краевой ло зональный выставкаларда туружарына жөптөлөт. Эки жылдын туркунына журукчы С. К. Янсоннын персональный выставказы ла балдардын журуктарынын выставказы өткөн.

4 ноябрьда 1977 жылда драмтеатрда Улу Октябрьдын 60 жылдыгына учурлаган художественный ла фотографический выставкалар ачылган, бу иште 70 автор турушкан.

Айдарда, Ул Октябрьдын 60 жылдыгына белетенер ле оны өткүрер өйлөрдө, анайда ок СССР-дин Конституциязынын проегин шүүжип, пропагандировать эдер тушта областьтын бастыра творческий интеллигенциязы сүрекей жаан агитационный ла пропагандистский иштер өткүрген. Олор анчадала албаты ортодо КПСС-тин Төс Комитединин майский ле октябрьский Пленумдарынын материалдары аайынча, СССР-дин Верховный Советинин 7-чи сессиязы керегинде лекциялар ла докладтар кычыргандар.

КПСС-тин Төс Комитединин жөптөриле колбой творческий жашөскүримле иштеери аайынча төзөлгөн комиссиялар, советтер мынан ары ижин анаң артык тыгыдар учурлу. КПСС-тин Төс Комитединин партийный организациялардын алдына тургускан бу жаан учурлу иш — ол творческий интеллигенцияла жербойында чокум иштейтен программа болуп жат.

В. ТОНКУРОВ

БИЛГИРЛЕРДИ — ЈАШӨСКҮРИМГЕ

Советский Союзтын Коммунистический партиясы Лениннинг кереес јакаруларыла башкарынып, јашөскүримди идейно-политический ле нравственный јанынан тазыктыларына јаантайын јаан ајару эдип, олардын ороонын экономический ле культурный өзүмин тыгыдарына ууландырылган эрчимдү ижин чике башкарып турат.

Областьтын өскө дө көп организациялары чылап, «Знание» обществонын организациялары јашөскүримди коммунистический күүн-тапту эдип тазыктырар јаан каруулу ишти чылаазыны јогынан өткүрип јадылар. «Знание» обществонын 3400 членин баштамы 188 организация бириктирип јат.

Јашөскүримди идейно-политический јанынан тазыктылары јанынан каруулу ишти пединституттын ученыйлары ла преподавательдери өткүрет. 1977 јылдын он айынын туркунына олар 1630 лекция кычырган, КПСС-тин XXV съездинин материалдары аайынча јангыдан 30 лекция белетеп алгандар. Ол лекциялардын кезик темалары мындый: «Социализмнин ороонында партиянын учуры», «Коммунистический партиянын XXV съезди телекей ортодогы ајалга керегинде ле КПСС-тин тыш јанындагы политика аайынча өткүрип турган ижи», «Јашөскүримди коммунистический јанынан тазыктылары керегинде КПСС-тин XXV-чи съездинин јөптөри», «Тургуза өйдөги јиит кижинин моральный сүр-кебери керегинде» ле оног до өскө.

«Знание» обществонын пединституттагы баштамы организациясы общественный профессиялардын факультедин «јиит лектордын школын» төзөп алып, чике башкарып јат. Бу школдо үренетен өй эки јыл, оны јылдын сайын 70—80 кижиден үренип божодоло, лекция кычыраарында эрчимдү туружадылар. 1977 јылдын туркунына олар общественно-политический темаларга 689 лекция кычырган.

Тургуза өйдө бисте јашөскүримнин алдына 300-тен ажыра тоомјылу ла јаан ченемелдү лекторлор лекциялар кычырат. «Знание» обществонын 100-тен ажыра члендери комсомольский политшколдо ло кружоктордо пропагандисттер бо-

луп иштегилеп јат. Олордын анчадала јакшы ижиле мактаткандардын тоозында Курмач-Байголдон — П. Т. Сумачаков, Акташтан — А. Ф. Абанин ле С. М. Каташева, Ондойдон — Р. С. Сабашева ла өскөлөри де.

Шебалиндеги, Кош-Агаштагы, Кан-Оозындагы, Көксуу-Оозындагы районный организациялар эл-јон ортодо общественно-политический билгирлер пропагандировать эдер ишти чын-чике төзөп алып, эрчимдү иштегилейт. Шебалин аймактын лекторлоры јашөскүримди коммунистический күүн-са-наалу эдип тазыктыларына амадап, общественно-политический темаларга көп лекциялар кычыргылап јадылар. Лекциялардан башка, мында јүзүн-јүүр бүдүмдү өскө дө јарта-мл иш өдөт: тематический энгирлер, јилбүлү диспуттар, ветерандарла туштажулар өткүрилет, оос журналдар чыгарылат, коммунистический иштин школы иштейт.

Кош-Агаш аймактын «Путь к коммунизму» ла СССР-дин 50 жылдыгынын адыла адалган колхозторында «Знание» общественнын баштамы организациялары јашөскүримди коммунистический күүн-тапту эдип тазыктырар ишти чике төзөп алып, эрчимдү иштегилеп јадылар.

Је андый да болзо, общественнын кезик организациялары эл-јон ортодо јартамал ишти өткүрерине ајаруны ас салып јат. Эм тургуза көп организациялар КПСС-тин историязынан, философиядан алынган, научный коммунизмнин сурактарына учурлалган билгирлерди пропагандировать эдер лекцияларды ас кычырып јадылар. Майма, Ондой ло Улаган аймактарда 1977 јылда бу сурактар аайынча өткүрилген лекциялардын тоозы, алдындагы јылдыйына көрө, чик јок ас болгон.

КПСС-тин ле советский государствнын тыш јанындагы политиказын албаты-јон ортодо јартаары јанынан лекцияларды јакшы өткүрип тургандардын тоозына «Знание» общественнын областной организациязы кирип јат.

Олор јашөскүримди коммунистический күүн-тапту эдип тазыктыларын кичееп, јүзүн-башка бүдүмдү јартамал иш өткүргилейт. Темдектезе, «Политинформаторлор тегерик столды айландыра отурып», «Телекейдин картазынын јанында», «Глобус», «Сурагар — каруун јандырып берерис» деп темаларга куучын-беседалар өткүргилейт.

Общественно-политический темаларга лекциялар кычырып тура лекторлор мындый сурактарга јаан ајару эдер учурлу: советский патриотизмди пропагандировать эдерине, СССР-дин албатыларынын најылыгына, пролетарский ин-

тернационализмге, юридический сурактарга, литературага ла искусствого.

«Ишкүчиле јаткандардын, элден озо јашöскүримнин, күүн-санаазында советский патриотизмнин ле социалистический интернационализмнин идеяларын, Совет орооны учун оморкоорын, социализмнин јенүлерин корыырына белен болорын тазыктырары — эн каруулу задачалардын бирүзи болгон до, болуп артып та јат» — деп, Л. И. Брежнев КПСС-тин XXV съездинде айткан.

Областной, городской ло районный организациялардын правлениелеринде партиянын ла комсомолдын лектор-ветерандарынын группалары төзөлгөн. Олор областьтын комсомольский организациязынын историязы, интернациональный најылык, советский албатынын јуучыл ла иштинг традициялары керегинде лекциялар кычырып јадылар. Јашöскүримнин алдына көп катап лекциялар кычырып, улай ла куучын-беседа өткүрип, анчадала јаан тоомјылу болгондордын тоозынан мындый ветерандарды адаарга јараар: В. И. Галкинди, С. И. Грибти, Ш. С. Ялатовты, И. А. Грачевты ла оног до өскөлөрин.

Јашöскүримди коммунистический күүн-тапту эдип тазыктырарынын база бир јаан учурлу бөлүги — ол правовой билгирлерди пропагандировать эдери болот. Јашöскүримнин алдына юридический сурактар аайынча јаантайын лекциялар кычырып тургандардын тоозына «Знание» обществонын члени, юридический наукалардын кандидады, юрист С. С. Тюхтенов, РСФСР-дин заслуженный юристтери Ю. Н. Кувалдин ле Б. Г. Филипченко, областной прокурордын заместители Д. И. Табаев кирип јат. Областьта эл-јон ортодо правовой билгирлерди пропагандировать эдетен, албатынын 7 университеди төзөлгөн, олор эмди эрчимдү иштегилеп јат. Мында јакшы ижиле мактадып тургандардан юристтер М. В. Снетковты, Н. Н. Скрипальды ла өскөлөрин де адаарга јараар.

Правовой билгирлерди пропагандировать эдер иш Ийиндеги СПТУ-нын баштамы организациязында (председатели нөк. Скорушинский В. В.) төзөмөлдү өдүп јат. Училищенин кажы ла группазында советский правонын урокторы бар, ондо бу темага учурлалган кинофильмдер көргүзилет, советский законодательство аайынча сурактардын ла каруулардын вечерлери өткүрилет. Бу ончо иштерде, мындагы үредүчилерден башка, районнын юристтери келип эрчимдү туру-

жадылар. Училищеде «Мен советский гражданин» деп тема аайынча аңылу энгирлер өткүрери эмди жанжыгып калган, ондо иит уулдарга паспорттор берилип, советский граждандардын праволоры ла молжулары керегинде жан куучын өткүрилет. Бу мындый жакшы тзззлгн жартамал иш курсанттардын дисциплиназына жакшы салтарын жетирет, онон улам училищеде кандый бир жан кылык эдип, дисциплина бускан учуралдар болбой жат.

Je бу иш областьтын бастыра жерлеринде мындый жакшы айалгада одот деп айдарга болбос, кезик жерлерде ого керектү аяру эдилбей жат. Темдектезе, Майма, Ондой, Кан-Оозы, Коксуу-Оозы аймактарда быжыл, 1976 жылдагызына коро, правовой билгирлерди пропагандировать эдери жанынан лекциялар чик жок ас кычырылган. Шак онын учун бу аймактарда калганчы ойлордо советский закондорды бузуп, жан кылык эткен учуралдар коптзгн деп айдарга келижет.

Бистин областьта аракыдашла тартыжары жанынан жартамал иш коомой одот. «Знание» обществонин областной организацияларынын правлениезинин научно-методический советтери бу сурак аайынча лекциялар кычыраын, куучын-беседалар откүрерин эмдиге чике тззп албаган.

Жашоскүримди коммунистический кун-тапту эдип тазыктырарында литературанын ла искусствонин учуры суреен жан болуп жат. «Знание» обществонин областьтагы организациязы литература ла искусствонин билгирлерин албаты ортодо элбек пропагандировать эдерине жан аяру эдип, эрчимдү иштегилеп жадылар.

Бистин писательдер, искусствоведтер, композиторлор областьтын бастыра аймактарына журп, ишкучиле жаткандар ла туштажулар откүрип, лекциялар кычырадылар, оморды орус ла алтай советский литературанын жедимдери ле, жакшынак жан произведениелери ле таныштырып турулар. Бу иште эрчимдү туружып, эл-жон ортодо мактаткандардын тоозында: литература ла искусствонин билгирлерин пропагандировать эдери жанынан НМС-тин председатели В. И. Чичинов, доцент С. С. Каташ, профессор С. С. Суразаков, писательдер Э. Палкин, Б. Укачин, Т. Шинжин, онон до осколори.

Музыкальный культураны пропагандировать эдеринде Туулу Алтайдын композиторы ла кожончы-артизи, Алтайдын комсомолынын лауреады В. Ф. Хохолков эрчимдү туружат.

Јашöскүримди коммунистический күүн-санаалу эдип тазыктырарында жүзүн-башка наукалардын: историянын, естествознаниенин, химиянын, генетиканын, астрономиянын, космонавтиканын ла öскө дө наукалардын билгирлерин пропагандировать эдери јаан учурлу. Областьта научный билгирлерди пропагандировать эдери јанынан јылдын сайын 300-тен 500-ке јетире лекциялар кычырылат.

Бу иште исторический наукалардын кандидады Ф. А. Сатлаев, Б. Я. Бажин, Г. С. Чичинова, И. И. Казанцев эрчимдү туружып јадылар.

Эмди, качан бисте механизациянын учуры там јаанап турган öйдө, јииттердин технический үредүзин тыгыдар керек. «Знание» обществонын «Веселый» рудниктеги ле Акташтагы рудоуправлениедеги баштамы организацияларда јашöскүрим ортодо технический үредү јакшы öдүп јат. Мындагы инженерно-технический ишчилер лекциялар кычырып, рефераттар тургузып, научно-теоретический конференциялар öткүрип, јашöскүрим ортодо јаан јартамал иш бүдүрет. Бу мындый иш јииттердин технический билгирлерин элбедерге, олордын творческий санаазын көндүктирерге, ижиндеги узын оног ары бийиктедерге јөмөлтө јетирет.

Је бу ишке бир канча организациялар ајаруны јеткилинче салбай јат, темдектеп алза, андыйларга городтогы, Майма ла Турачак аймактагы баштамы организациялар кирип јат.

Промышленностьто ло јурт хозяйстводо иштин арбыны бийиктеери производстводо озочыл ченемелди таркадарынан камаанду болот.

«Знание» обществонын Горно-Алтайский јуртхозяйственный станциядагы баштамы организациязы колхозтордын ла совхозтордын баштамы организацияларынын специалисттериле өмөлөжип, бу ишти јакшы төзөп алар аргалу. Јашöскүримди производстволордогы јаан једимдерле, ондогы озочыл ченемелдерле таныштырары — «Знание» обществонын эн каруулу задачаларынын бирүзи болуп јат.

Јашöскүримди коммунистический күүн-тапту эдип тазыктырарынын база бир бөлүги — ол үренип тургандарды жүзүн-јүүр профессияларла таныштырып, олорды јурт јерлерде иштеерге артсын деп, јартамал иш öткүрери болуп јат. Уренчиктерге иштин героиказы, ишмекчи профессиялар керегинде ле коммунистический строителствонын келер öйдөги задачалары керегинде јартамал иште областьтын көп

тоолу үредүчилери ле јурт хозайствонунг 100-ке јуук специ-
листтери эрчимдү туружып јадылар. Бу иш бистинг профес-
сионально-технический училищелердинг организацияларында
чике тӱзӱлгӱн.

Је андый да болзо, мынан ары областьтын лекцион-
пропагандистский ижин онон ары јарандырар керек. Бистинг
алдыста јиит лекторлорды белетеер ишти там тыгыдар за-
дача туруп јат.

Пединститутта јиит лекторлордын школы иштеп јат,
марксизм-ленинизмнин энирги университединен јылдын ла
јиит 30 лектордон үренип чыгат, областной организацияла-
рынын правлениези јиит лекторлорго кажы ла јыл 2—3 се-
минардан ӱткӱрет, је јиит лекторлорло ӱткӱрилип турган
ишти мынан ары јарандырар керек.

«Знание» обществонунг организацияларына ВЛКСМ-нин
комитеттериле кожо јиит лекторлор белетеер суракты шӱӱ-
жип кӱрӱлӱ, кажы ла аймактарда, «Знание» обществонунг
бир кезек јаан организацияларында јиит лекторлордын
школын тӱзӱӱр јӱп јарадып алар керек.

Тургуза ӱйдӱ «Знание» обществонунг члендеринин ал-
дында турган эн каруулу задачаларынын бирӱзи — КПСС-
тинг XXV съездининг, Октябрьский социалистический рево-
люциянын 60-чы јылдыгынын ла СССР-динг Јаңы Конститу-
циязынын материалдарын теренжиде үренип, оны албаты-
јонго, јашӱскӱримге јетирип, ижин коммунистический кӱӱн-
тапту эдип тазыктыраына ууландырар учурлу.

А. САФРОНОВ

БИСТИҢ ЈАҢЫ БИЧИКТЕРИС. 1977 ЈЫЛ

Быјыл совет албаты Улу Октябрьский социалистический революциянын 60 жылдыгын телекейдин ончо озочыл албатыларыла, улустарыла кожо бийик көдүрингилү ле јыргалду байрамдады. Социалистический орооныска алтан јаш толгон. Алтан јылдын туркунына үспекчин јарыткыштан ала атомный электростанцияларга, космический керептерге јетире онын өткөн јолын кандый кемјүүлерле, кандый сөстөрлө кемјиир аргабыс бар? Бисти бүгүңги ырысту жүрүмге экелген јол јенил эмес болгонын бис јакшы билерис. Кийнибисте революциянын, гражданский јуунын от-калабы, эбире курчап келген өштүлердин јыдалары, тороңы, шыра, је бис мыны ончозын јенип чыкканыс. Орооныстын историязында кажы ла күн ичкери алтаган алтам — ол јенүнин алтамы. Кара фашизм канча миллион улустардын тынын алып барды. Оны Октябрьдын орооны оодо согуп, кижиликтин јайым, ырысту келер өйин корып алганын бастыра телекей билер. Алтан јылдын туркунына өдүп келген кату ченелтелер орооныстын јаан ийде-күчтү болгонын, ондо јуртаган көп тоолу калыктардын карындаштыгы үргүлјиге бек болгонын керелеп јат.

Туулу Алтай — улу орооныста јаан эмес аймак. Је ол ичкери барган јаан јолдын јаказында турбаган. Ол бастыра ороонло кожо ичкери, бүгүңги кайкамчылу күндерге келген.

Бу јыл бистин жүрүмисте анчадала јаан учурлу јыл. Бис орооныстын Төс законы — Конституцияны шүүжип, јарadyп, јөптөп алдыбыс. Конституцияда Төрөлистин ончо албатылары тен праволу болгоны алтын букваларла бичилип калган. Ол тен жүрүмди, ырысты, јайымды Улу Октябрь ла Ленин биске экелгенин јакшы билерис. Алтай албаты бойынын шыралу жүрүминде јайымнын өчпөс күнин — Ленинди көрүп, онын адыла, онын сөзиле јаңы жүрүмин, ижин, келер өйин кемјип туру деп айдар керек.

Быјыл Алтайдын бичиктер чыгарар издательствозынын, Туулу Алтайдагы бөлүги Владимир Ильич Лениннин «Коммунистический партиянын национальный сурак аайынча теориязы ла программазы» деп бичигин алтай тилге көчү-

рип, кепке базып чыгарды. Бу бистинг областьтын жүрүминде жаан учурлу керек болуп јат.

Алтай тилле Советский Социалистический республикалардын Союзынын Гимни көчүрилип кепке базылды. Анайда ок СССР-дин Конституциязынын проеги, КПСС-тын Төс Комитединин Генеральный качызы, СССР-дин Верховный Совединин Президиумынын председатели, Конституционный комиссиянын председатели нөкөр Л. И. Брежневтин КПСС-тин Төс Комитединин май айдагы Пленумында СССР-дин Конституциязынын проеги керегинде эткен доклады алтай тилге көчүрилип, кепке базылды. СССР-дин Верховный Совединин очередной эмес сессиясында јарадылган СССР-дин жаңы Конституциязы, бу ок сессияда КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы, СССР-дин Верховный Совединин Президиумынын председатели нөкөр Л. И. Брежневтин эткен доклады алтай тилге көчүрилип, кыска өйдин туркунына кепке базылганын јарамыкту керек деп айдар керек. Бу ла күндерде нөкөр Брежневтин Октябрьский социалистический революциянын алтан јылдыгы керегинде эткен доклады алтай тилге көчүрилип ак-јарыкка чыкты.

Издательствонун жаан эмес коллективи Октябрьдын алтан јылдыгын бойынын ижинде јакшынак једимдерле уткыган. Элден ле озо областьтын алтай школдорына керектү ончо бичиктерди Башкарунын тургускан өйинен озо кепке базып чыгарганын РСФСР-дин Министрлеринин Совединде издательство, полиграфия, бичик саду аайынча Государственный Комитеди бийик баалап, коллективти Күндүлү грамотала кайралдады.

Бу ла јууктарда, Октябрьдын 60 јылдыгын байрамдаарга белетенип турар тужыста, ак-јарыкка «Бийик јердин улузы», «Өчпөс јылдардын јылдызы» деп, јуунтылар орус тилле кепке базылып чыкты. Јуунтылардын авторлоры — партийный, советский ишчилер, писательдер, журналисттер, јуунын ла иштин ветерандары. «Өчпөс јылдардын јылдызы» деген јуунтынын баштапкы бөлүги КПСС-тин обкомынын баштапкы качызынын Н. С. Лазебныйдын статьязыла, экинчи бөлүги облисполкомнын председатели М. В. Карамаевтин статьязыла ачылып јат. Јуунтыга Лазарь Кокышевтин, Эркемен Палкиннин, Борис Укачиннин, Георгий Кондаковтын үлгерлери база салынган. Тоолу ла күндердин бажында ак-јарыкка «Кижиге кижиле бай» деп јуунты кепке базылып, чыгып келер. Ол эки бөлүктөн туруп јат. Баштапкы бөлүккө бистинг орооныстын, анайда ок телекейдин писательдери-

нин Туулу Алтай керегинде, онын улузы керегинде произведениелери кирип јат. Темдектезе, Ромен Ролланнын, Николай Рерихтин, Зинаида Рихтердин, Мариэтта Шагинянын, Афанасий Коптеловтын, Гайтавтын, Леонид Мартыновтын, Иван Ерошиннин ле онон до өскөлөринин. Олор Алтай керегинде, алтай албаты керегинде сүрекей жылу ла карындаштык сөстөр айткандар. Экинчи бөлүк алтай поэттердин үлгерлеринен туруп јат. Олордын карындаштык керегинде, өскө ороондор, албатылар керегинде үлгерлери алтай поэзиянын сонуркажы там ла элбеп турганын керелейт. Мында Лазарь Кокышевтин Куба керегинде үлгерлери, Эркемен Палкиннин, Паслей Самыктын, Александр Ередеевтин Болгария, Чили, Монголия керегинде үлгерлери, бу статьянын авторынын Мексика, Греция, Египет, Монголия керегинде үлгерлери чыгып јат. Оны алтай да, орус та кычыраачылар јилбиркеп кычыраарында аланзу јок.

Бис көп жылдардын туркунына алтай албатынын героический поэмаларын — баатырлар керегинде кай чөрчөктөрүн јууп, оны история, тил ле литература аайынча шинжү өткүрер институтла кожо кепке базып чыгарып јадыс. Быјыл «Алтай баатырлардын» тогузынчы томы кепке базылып чыкты. Бичик јарлу алтай кайчы Алексей Калкиннин «Очы бала» деп чөрчөгиле ачылып јат.

Алтай кычыраачыларды орус совет литературала таныштырарына издательствонун коллективи база јаан ајару эдип туру. Јарлу орус писательдин, Георгий Марковтын, «Адазы ла уулы» деп романы алтай тилге көчүрилип, кепке базылды. Сибирьде баштапкы коммуналар төзөлгөни керегинде, олордын бирүзинин кыска ла јаркынду јүрүми ле өлүми керегинде романда айдылып јат. Чолушманнын коммуназынын салымы шак ла мындый болгонын бис билерис. Онын учун алтай кычыраачылар бу романды јилбиркеп кычырар.

Алтай литература мынан ары јаранып өзөри, онын өзөк тыны тын ла јүрүмдик болгоны литературага јакшынак јаш үйе келип јатканынан көрүнөт. «Алтын Көл» деп литературный јуунтыга јаңыс ла јииттердин бичигендери салынган. Анайда ок јиит үлгерчи Јыман Белековтын «Эркин эзин» деп јуунтызы, бир канча јииттердин «Јаш тужымнын јаңары» деп јуунтызы кепке базылып чыкты.

Октябрьдын алтан жылдыгына келиштире Павел Васильевич Кучияктын «Алтын тагдак јарыды» деп туујызын ла бир канча үлгерлерин орус тилле кееркемјилү эдип кееlep јазап, кепке базып чыгардыс. Ол он мун тиражту чыкты. Бу

ок жыл Борис Укачиннин «Мөңкүлик Алтайдын жаңылтазы» деп үлгерлеринин жуунтызы чыкты.

Бис кажы ла жыл алтай балдарга жакшынак, солун бичиктер сыйлап берерге кичеенедис. Балдарга учурлаган литературанын једимдери чала уянзымак та болзо, бар күчти салып, бу жанр аайынча жакшынак бичиктер чыгарары бистин тös амадубыстан кичинек те тууралабай јат. Быјыл Иван Шинжиннин «Чанкыр öзöктин балдары» деп повези кепке базылып чыкты. Автор ыраак алтай јуртта балдардын јүрүмин көргүзип јат.

Эн кичү балдарга Эзендей Тоюшевтин «Он эки карындаш» деп үлгерлери орус тилле 100 мун тиражту кепке базылды. Бу бичик öткөн јылда алтай тилле кепке базылган.

Тоолу күндердин бажында ак-јарыкка Иван Кочеевтин «Мөңүн öдүктү элигичек» деп, балдарга учурлаган бичиги кепке базылып, ак-јарыкка чыгар. Бу база јаан тиражту, көп будуктарла јазаган јуруктарлу бичик болор.

Алтай албатынын культуразы мынан ары там јаранып öзүп јат. Эмди бисте национальный драматический театр бар. Албатынын музыкальный культуразы да там јаранып öзүп туру. Александр Тозыяковтын, Борис Шульгиннин, Владимир Хохолковтын кожондорын улус жакшы билер. Октябрьдын алтан јылдыгына келиштире «Туулу Алтай — кожоным менин» деп репертуарный жуунты кепке базылды.

Албатынын музыкальный культуразын элбеде таркадарга композитор Александр Тозыяков кичеенип туру. Онын «Топшуур согуп ойноорына үренери» деп бичигин анчадала алтай јииттер бойларына тузалу кычырар деп иженип турум.

1977 јылдын туркунына бистин издательство төртөннөн ажыра бичиктер кепке базып чыгарды. Олордын текши кем 260 печатный лист, тиражы 261 мун.

Алтай тилге кепке базып чыгарган бичиктерди öскө тилдерге, анчадала улу орус тилге кепке базып чыгарары там ла элбеп туру. 1977 јылдын туркунына Москванын издательстволоры бистин кезик авторлордын бичиктерин кепке базып чыгарган. Темдектезе, Диваш Каинчиннин, Лазарь Кокышевтин, Күүгей Төлөсөвтын, Аржан Адаровтын, Александр Демченконын.

Бу бистин юбилейный јылда ас эмес једимдерис болуп јат. Издательствонин коллективи мынан да ары чыңдыйлу бичиктер кепке базып чыгарарга кичеенип ле амадап туру.

В. АДАРОВ,

издательствонин директоры.

КПСС ТООЛОРДО (Улу Октябрьский Социалистический революциянын 60 жылдыгына)

Советтердин ороонынын ишкүчиле жаткандары, ончо ак-чек озочыл санаалу кижилик Улу Октябрьский социалистический революциянын 60 жылдыгын бийик көдүрингилү уткып турулар. Бу юбилейдин алдында бистин государствонын историясында ла телекейлик албатылар ортодогы жүрүмде жаан политический иш болгон — ол СССР-дин жаңы Конституциясын советский албаты жөптөп алганы. Жаңы Конституцияда Октябрьдын кийинде бистин орооннын албатызы кандый улу иштер бүдүрип, жаан жеңүлөргө жедингени чокум айдылган. Бистин коммунизмге кайралы жок ичкери ууланган жолдо анчадала элбеп өскөн социалистический обществоны төзөп бүдүреринде жаңы исторический кем-алтамдар бу Конституцияда жарт бичилген.

Советский албатынын бастыра ат-нерелү историязы, онын ончо улу жедимдери Советский Союзтын Коммунистический партиясынын эрчимдү ижиле бек колбулу. Ненин учун дезе, партия обществонын башкарынатан ла ууламжы алынатан күчи болуп, государственный ла общественный организациялардын, онын политический системазынын төс бөлүгү болуп жат.

Лениннин партиязы көп ук албатылу Россиянын ат-нерелү пролетариадын ла ишкүчиле жаткан албатыны 1917 жылда жеңүгө экелген. Обществонын ичкери өзөринин законун тереңжиде билип, ишмекчи класстын ла колкүчиле жаткан крестьяндардын, бастыра ишкүчиле жаткандардын революционный творчествозына тайанып, партия Октябрьдын жеңүлү маанызын коммунистический строителствонын бастыра ойинде ак-чек экелген.

Быыл Коммунистический партиянын бастыра эрчимдү ижи бистин албатынын бар-жок күчин КПСС-тин XXV съездинин исторический жөптөрүн жүрүмде бүдүрерине, онынчы бешжылдыктын социально-экономический задачалары жедимдү бүдөрине ууланган. Бу ок өйдө кайда ла өткөн иштин бөлүгинде бүдүргөн иштин чыңдыйын бийиктедип, об-

ществанный производствоньг эффективозын көдүрерге јаан ајарулар эдип јат.

Төмөн берилип јаткан көргүзүлү тоолор бистинг партия канайда өзүп, јон-албатыла канайда колбулу болуп, элбеп, тыгып келгени керегинде јакшынак јетирүлер берип јат. Бу тоолордон бис анайда ок партия советский общественоньг јүрүмининг бастыра јанына башкартулу ајару эткенин чокум көрүп јадыбыс. Ол коммунистический строительствоньг ка- жы ла иш өткөн бөлүгине ајару салып, ого јаан јакшынак камаанын јетиргенин бис чокум көрөдис.

КПСС-тин тоолордогы бүдүми

(кажы ла келер жылдын 1 январине)

Жылдар	КПСС-тин члендери	КПСС-тин члендерине кандидаттар	Бастыра коммунисттер
1917 j. (март)	24000	јок болгон	24000
1917 j. (октябрь)	350000	јок болгон	350000
1918 j. (март)	390000	јок болгон	390000
1919 j. (март)	350000	јок болгон	350000
1920 j. (март)	611978	тоого албаган	911978
1921 г. (март)	732521	тоого албаган	732521
1922 j.	410430	1117924	528354
1923 j.	381400	1117700	499100
1924 j.	350000	122000	472000
1925 j.	440365	361439	801804
1926 j.	639652	440162	1079814
1927 j.	786288	426217	1212505
1928 j.	914307	391547	1305854
1929 j.	1090508	444854	1535362
1930 j.	1184651	493259	1677910
1931 j.	1369406	842819	2212225
1932 j.	1769773	1347477	3117250
1933 j.	2203951	1351387	3555338
1934 j.	1826756	874252	2701008
1935 j.	1659104	499610	2358714
1936 j.	1489907	586935	2076842
1937 j.	1453828	527869	1981697
1938 j.	1405879	5141123	1920002
1939 j.	1514181	792792	2306973
1940 j.	1982743	1417232	3399975
1941 j.	2490479	1381986	3872465
1942 j.	2155336	908540	3063876
1943 j.	2451511	1403190	3854701
1944 j.	3126627	1791934	4918561
1945 j.	3965530	1794839	5760369
1946 j.	4127689	1383173	5510862

1947 j.	4774886	1277015	6051901
1948 j.	511811199	1209082	6390281
1949 j.	53348111	10117761	6352572
1950 j.	5510787	829396	6340183
1951 j.	5658577	804398	6462975
1952 j.	5853200	854339	6707539
1953 j.	6067027	830197	6897224
1954 j.	6402284	462579	6864863
1955 j.	6610238	346867	6957105
1956 j.	6767644	405877	7173521
1957 j.	7001114	493459	7494573
1958 j.	7296559	546637	7843196
1959 j.	7622356	6116775	8239131
1960 j.	8017249	691418	8708667
1961 j.	8472396	803430	9275826
1962 j.	9051934	8391134	9891068
1963 j.	9581149	806047	10387196
1964 j.	10182916	839453	11022369
1965 j.	10811443	946726	11758169
1966 j.	111548287	809021	12357308
1967 j.	12135103	549030	12684133
1968 j.	12484836	695389	13180225
1969 j.	12958303	681588	13639891
1970 j.	13395253	616531	140111784
1971 j.	13745980	626583	14372563
1972 j.	141109432	521857	14631289
1973 j.	14330525	490506	14821031
1974 j.	14493524	532391	15025915
1975 j.	14719062	575741	15294803
1976 j.	15029562	609329	15638891
1977 жылдын	15365600	628876	15994476
1 июлине	15545097	658349	16203446

А ј а р у: 1922 жылга јетире партияда коммунисттердин тоозын алар иш јаантайын өткүрилбеген. Партиянын тоозын подпольедег чыгып иштеер өйдөң ала (март, 1917) 1917 жылдын октябрине јетире КПСС-тин Төс Комитединин марксизм-ленинизмнин Институды партийный организациялардын документтери аайынча тоолоп алган.

1918—1921 жылдардагы коммунисттердин тоозы керегинде јетирүлер 1-кы январьга јетире берилбей, партиянын өткөн съездтеринин өйлөрине јетире көргүзилген (съездтер жылдын ла март айда өдүп турган). 1918 жылдын март айында партиянын члендерин (390 мун) марксизм-ленинизмнин Институды ол өйлөрдө јербойындагы организациялардын конференцияларынын материалдары аайынча тоого алган. Конференциялар партиянын VI ла VII съездтеринин ортозында өткөндөр. Партиянын 1919 жылдагы члендери (350 мун) керегинде јетирүлер РКП(б)-нин Төс Комитеди-

нинг VIII съездининг орготchedынан алынган. Бу јетирүлер толо эмес деп айдар керек, не дезе көп организациялар (Сибирьдин, Крымнын) ол өйлөрдө јажытту иштегендер, онын учун олардогы партиянын члендерин тоого алар арга јок болгон. 1920 ле 1921 жылдардагы јетирүлер дезе РКП(б)-нинг IX ла X съездтерининг материалдары аайынча көргүзилген.

1921—1923 жылдардагы партиянын члендерининг тоозы астай бергенинин шылтагы неде дезе, бу өйдө партияда чистка болгон. 1922 жылдагы өткөн XII Бастыраоссийский партийный конференция аайынча партияга алары јанынан бир эмеш кезем ле кату боло берген.

1933—1937 жылдардагы ВКП(б)-нинг члендерининг тоозы астаганы партияны база ла катап арутаганынан (чисткадан) улам боло берген. Бу иш дезе ВКП(б)-нинг Төс Комитедининг ле Шинжүнинг Төс комиссиязынын январский (1933 ј.) бириктирип өткүрген Пленумынын јөби аайынча башкарылган. Мынызы партийный документтерди шиндеп көрөрине ле оларды солыырына болуп база бу өйдө партияга кижии албазы керегинде амадап өткүрген иш болгон.

Бу берилген таблицадан, анчадала Февральский революциянын јенүзининг кийнинде, качан партия подпольдег чыгып иштеерде, онын рядтарында бастыразы јүк ле 24 мун член болгоны јарталат. Је большевиктер бойынын политиказыла албатынын көп јанын бойына јайа тартып алганы јарталат, не дезе олардын политиказы ишмекчи класстын, бастыра көлкүчиле јаткандардын ла кулга базынчыктаткандардын күүн-табын элбеде ачып, ичкери барарынын јолын көргүзип јат. Ол ок өйдө партиянын члендерининг тоозы там ла көптөп турганы неде дезе, партия улуска јайымга јединер јолды чокум көргүзип турганында болот. Улу Октябрьский социалистический революция башталарына јетире партия бойынын рядтарында 350 мун члендү болгон. Айдарда ол бойын јуучыл политический организация деп, болоттый бек дисциплиналу болгонын керелеген. Оны элбек ишмекчи класс, крестьяндардын ла солдаттардын, озочыл интеллигенциянын бир кезек бөлүги ак-чек санаазыла, күчиле тудуп, тынытканында болот.

Анан ары жылдарда, Советский јанды ла социалистический обществонын строителъствоzyn тыныдар тартыжуда, партиянын рядтары токтомы јоктон колкүчиле јаткандардын эн артык улустары онын членине киргендеринен улам там ла тыный берген. Орооннын хозяйственный ла культур-

ный өзүминин бастыра бөлүктөрүндө партиянын камааны там тынгыган.

Калганчы жылдарда партияны өскүрери ле тынгыдары анчадала КПСС-тин XXIII, XXIV ле XXV съездтеринин жөптөри аайынча сүрекей чокум өдүп жат. Анайда ок КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызынын нөкөр Л. И. Брежневтин съездтердеги эткен докладтары, анайда ок онын партийный строительство керегинде сурактар аайынча айткан куучындары жаан жөмөлтө жетирип жат.

Советский жаң башталганынан бери ленинский национальный политикала колбой бастыра карындаштык республикаларда экономика ла культура жанынан сүрекей жаан жаңы кубулталар болгон. Кажы ла республикада бийик тебүлү промышленность ло журтхозяйство тзөөлгөн, ишмекчи класс тзөөлп, элбеде өскөн, крестьянствонун идейно-политический жаң-көрүжи тазылынан ала чек жаңы болуп кубулган. Карындаштык ла нажылык күүн-санаала, жадын-жүрүмлебек колбулу бистин ончо республикаларга эмди өйдө материалый производствонун, наука ла культуранын бастыра бөлүктөрүндө жаан жедимдү болуп мынан ары түрген жаранып өзөрине бастыра аялгалар тзөөлгөн. Бу ончозы анайда ок республикалардагы партийный организациялардын тоозы көптөп өскөнүнө иле көрүнөт. Айдарда, онызы Советский Союзтын бирлик Коммунистический партиязынын жуучыл ла озочыл отрядтары там ла тыгып, элбеп баратканын керелейт.

СОЮЗНЫЙ РЕСПУБЛИКАЛАРДАГЫ КОМПАРИЯЛАРДЫН ЧЛЕНДЕРИНИН ТООЗЫ (кажы ла жылдын 1 январине)

	1947 j.	1967 j.	1977 j.
Украинанын компартиязы	560718	20441911	2685902
Белоруссиянын компартиязы	84742	359595	524348
Узбекистаннын компартиязы	122999	3538411	502690
Казахстаннын компартиязы	203443	498065	672649
Грузиянын компартиязы	152224	265730	324571
Азербайджаннын компартиязы	105475	221694	296169
Литванын компартиязы	16202	99379	150826
Молдавиянын компартиязы	17207	99024	1411821
Латвиянын компартиязы	21037	107353	146930
Киргизиянын компартиязы	39568	952911	1111742
Таджикистаннын компартиязы	26721	760011	98953
Армениянын компартиязы	56438	114535	147460
Туркменистаннын компартиязы	31208	62579	80490
Эстониянын компартиязы	12965	61722	87007

КПСС-тин эн јаан отрядтары болуп анчадала РСФСР-дин бир канча областтарынын, крайларынын ла автономный республикаларынын партийный организациялары тоолот. 1977 жылдын 1 январине бистин Төрөлистин төс города Москвадагы партийный организация бойынын рядтарында 959599 коммунист барын тоого алган, Ленинградский областьта — 509569, Московский областьта — 447640, Ростовский областьта — 283215, Краснодарский крайда — 275086, Горьковский областьта — 234682, Свердловский областьта — 224831, Куйбышевский областьта — 212166, Татарский АССР-де — 196531, Кемеровский областьта — 193541, Башкирский АССР-де — 192009, Саратовский областьта — 190932, Воронежский областьта — 186769, Волгоградский областьта — 184791, Челябинский областьта — 183215, Алтайский крайда — 160570 коммунист.

«Партийный жүрүм» деп журналдын
1977 жылда чыккан 21-чи номеринен

КПСС-тин Горно-Алтайский областной
организациязынын историясында болгон
улай-телей керектер

1946 жыл

20 февраль. ВКП(б)-нин Алтайский крайкомынын бю-розы «ВКП(б)-нин Ойротский обкомынын ижиндеги јаан једикпестер керегинде» јөп јараткан.

11 март. ВКП(б)-нин Ойротский обкомынын бю-розы коммунисттерди ле комсомолдорды областьтын колхозто-рынын мал өскүрер фермаларында иштеерге ийери кере-гинде јөп јараткан.

12 апрель. ВКП(б)-нин Ойротский обкомынын бю-розы «1946—1950 жылдарда СССР-дин албатылык хозяйствозын орныктырар ла өскүрер бешјылдык план керегинде закон јарадылганыла колбой партийный организациялардын өт-күретен төзөмөлдү ле пропагандистский ижи керегинде» ВКП(б)-нин Төс Комитединин 1946 жылда 27 мартта тургу-скан јөбин бүдүргени керегинде јөп јараткан.

29 май. ВКП(б)-нин Ойротский обкомынын бю-розы «Ал-тайлардын историязы аайынча очерктерди орус ла алтай тилдерле кепке базып чыгарары керегинде» јөп јараткан.

17—19 июль. Ойрот областьтын комсомольский организа-циязынын XIII конференциязы өткөн.

19 декабрь. ВКП(б)-нин Ойротский обкомынын бю-розы

«Алтайский крайдын партийный организациясында кадрлар-
ла өткүрүп турган иш керегинде» ВКП(б)-нин Төс Комите-
динин жөбин шүүшкен.

1947 жыл

17 январь. ВКП(б)-тин Ойротский обкомынын бюрозы
«Шебалин аймакта МТС-тер төзөөри керегинде» жөп жа-
раткан.

18 март. ВКП(б)-тин Ойротский обкомынын пленумы
«Жуунын кийиндеги өйдө журт хозяйствоны көдүрер иштер
керегинде» суракты шүүшкен.

25 июнь. ВКП(б)-нин Ойротский обкомынын бюрозы
«Садунын ла мал ижинин бөлүктөрүн, секторлорды жок эде-
ри ле партиянын обкомынын ишчилеринин тоозын астада-
ры керегинде» жөп жараткан.

28 октябрь. ВКП(б)-нин Ойротский обкомынын бюрозы
«Областын колхозторында чичке түктү ле кату түктү
койлор өскүрерин орныктырар ла көндүктүрер иштер кере-
гинде» жөп жараткан.

8 декабрь. НКП(б)-нин Ойротский обкомынын бюрозы
«Автономный областы Горно-Алтайский деп өскөртө адаа-
ры керегинде» жөп жараткан.

1948 жыл

8 январь. ВКП(б)-нин Горно-Алтайский обкомынын бю-
розы «Марксизм-ленинизмнин энирги университедин төзөө-
ри керегинде» жөп жараткан.

29 февраль — 2 март. XV Горно-Алтайский областной
партийный конференция өткөн. Конференция хозяйственный
ла культурный строителствоны оног ары өткүрер, иштин
аайын, эп-сүмелерин жарандырар аргалар темдектеп алган.

28 октябрь. Ондой аймакта Ийин журтта механизатор-
лордын областной школы төзөлгөн.

1948 жылдын учында областы литературный биригү
төзөлгөн. Онын алдына јиит творческий ийде-күчтерди та-
бар ла оморды литературный ишке тартып алар задача
тургузылган.

«Алтайдын тууларында» деп литературно-художествен-
ный јуунты чыгып тура берген.

1949 жыл

19 январь. ВКП(б)-нин Алтайский крайкомынын бюро-
зы «Горно-Алтайский областын партийный организациясы

ВКП(б)-нинг Төс Комитетининг идеологический сурактар аайынча јөбин канайда бүдүрүп турганы керегинде» јөп јараткан. Бу сурак 14—15 февральда ВКП(б)-нинг Горно-Алтайский обкомынын пленумында шүүжилген.

22—23 июнь. ВКП(б)-нинг Горно-Алтайский обкомынын пленумы «1949—1951 жылдарда общественный мал ижин өскүрер үчылдык план керегинде» ВКП(б)-нинг Төс Комитетининг ле СССР-динг Министрлерининг Соедининг јөбин бүдүрер аргалар керегинде» суракты шүүшкен.

28 июнь. ВКП(б)-нинг Горно-Алтайский обкомынын бюросы «Национальный рабфакты областной национальный орто школ эдип өскөртө тзөөри керегинде» јөп јараткан.

8 сентябрь. Политический ле научный билгирлер таркадар Бастыраоссийский общественнын областной бөлүги тзөйлгөн.

2 октябрь. ВКП(б)-нинг Горно-Алтайский обкомынын бюросы «Горно-Алтайск городто үредүчилердин институтын тзөөри керегинде» јөп јараткан.

23 декабрь. РСФСР-динг Министрлерининг Соеди «1950 жылга Горно-Алтайский автономный областтын јербойындагы хозяйствозын өскүрер государственный план керегинде» јөп јараткан.

1950 жыл

16—17 март. XVI Горно-Алтайский областной партийный конференция өткөн. Конференция келер јуук жылдарга хозяйственный, политический ле организационный задачаларды чокумдап алган.

28 апрель. ВКП(б)-нинг Горно-Алтайский обкомынын бюросы «Алтай үй кижининг Кош-Агаштагы Туразынын ижи керегинде» јөп јараткан.

— 23—24 июль. XV Горно-Алтайский областной комсомольский конференция өткөн.

27 октябрь. ВКП(б)-нинг Алтайский крайкомынын бюросы «Иштеги једикпестер ле ВКП(б)-нинг Горно-Алтайский обкомына болужар аргалар керегинде» јөп јараткан.

Акташта ртуть табар рудникти өскөртө тзөөри башталды.

1946 жылдагызына көрө, жылкынын, уй малдын, кой-эчкинин тын-тоозы 37,3 процентке, чочколордын — үч катапка, куштын — төрт жарым катапка көптөгөн. Чочколордын тын-тоозы јуу алдындагы кемине јеткен, койлордыйы дезе 45,9 процентке ашкан.

1951 јыл

20 январь. ВКП(б)-нин Горно-Алтайский обкомынын бюросы «Оок колхозторды јаанатканыла колбой областьтын партийный организациязынын задачалары керегинде» јөп јараткан.

15 февраль. Бу өйгө јетире область ичинде 172 колхоз болгон. Јаанадарынан озо олордын тоозы 279 болгон.

15 июнь. ВКБ(б)-нин Горно-Алтайский обкомынын бю-розы партиянын обкомынын пропаганда ла агитация бөлү-ги алдынан башка эки бөлүкке: пропаганда ла агитация бөлүгине ле школдордын бөлүгине — бөлири керегинде јөп јараткан.

26 июнь. ВКП(б)-нин Горно-Алтайский обкомынын бю-розы «Юрта-передвижкалардын ижи керегинде» јөп јараткан.

13—17 август. Алтай тилдин ле литературанын суракта-ры аайынча научный конференция өткөн. Конференциянын ижинде профессорлор Г. Д. Санжиев ле Л. П. Потапов, писа-тель А. Л. Коптелов турушкылаган.

Конференция алтай албатынын национальный кеберлү ле социалистический учурлу культуразы оног ары көдүре-ринде јангы алтам болгон.

10 октябрь. ВКП(б)-нин Горно-Алтайский обкомынын бюросы «Агитаторлордын школдорын төзөөри керегинде» јөп јараткан.

13 ноябрь. ВКП(б)-нин Алтайский крайкомынын бю-розы ла крайисполком «Горно-Алтайский автономный об-ластьта түк белетеери канайда өдүп турганы керегинде» јөп јараткандар.

1952 јыл

17 январь. ВКП(б)-нин Горно-Алтайский обкомынын бюросы областной художественный биригү төзөөри керегин-де јөп јараткан.

Апрель. ВКП(б)-нин Горно-Алтайский обкомы ВКП(б)-нин Төс Комитедине партиянын обкомында бийик партий-ный школдын заочниктерине консультационный пункт, краевой партшколо дезе төс национальносту улуска бе-летеништү бөлүк ачары керегинде суракту чаазын ийген.

Май. Горно-Алтайск городто история, тил ле литература аайынча научный шингдеш өткүрер институт ачылган.

25—26 июль. XVI Горно-Алтайский областной комсо-мольский конференция өткөн.

6 август. ВКП(б)-нин Горно-Алтайский обкомынын бю-
розы «Алтай художественный литературанын айалгазы,
оны калык-жоннын ортозына таркадар ла областной лите-
ратурный биригүнинг ижин жарандырар аргалар керегинде»
жөп жараткан.

16—18 сентябрь. XVII Горно-Алтайский областной пар-
тийный конференция өткөн. Конференция 1951—1955 жыл-
дарга СССР-дин албатылык хозяйствозын өскүрер бешжыл-
дык план аайынча ВКП(б)-нин болотон XIX съездинин
Директиваларынын проегин ле ВКП(б)-нин кубултылган
Уставынын текстин жараткан.

26 сентябрь. ВКП(б)-нин Горно-Алтайский обкомынын
бюрозы история, тил ле литература аайынча научный шин-
деш өткүрер институттын ученый соведин жөптөгөн.

Декабрь. Балдардын городтогы музыкальный школы
иштеп баштаган.

1953 жыл

Январь. РСФСР-дин Министрлеринин Соведи Горно-Ал-
тайский автономный областьтын албатылык хозяйствозына
болуш жетирери керегинде жөп жараткан.

7 март. КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын бю-
розы «Профессиональный союзтардын областной совединин ор-
ганизационный бю-розы тззззз керегинде» жөп жараткан.

31 март. КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын бю-
розы областьтын колхозторында ноокылу эчкилер өскүрерин
ичкери кзндзктирери ле чик жок жарандырары жанынан иш-
тер жөптзп алган.

18 апрель. КПСС-тин обкомынын административный,
планово-финансовый ла саду бзлзктери административный
саду ла финансовый органдарадын бзлзги бириктирилген.

12—13 август. Горно-Алтайскта профсоюзтардын со-
юзтар ортодогы 1-кы конференциязы өткөн. Конференция
профсоюзтардын областной соведин тудуп алган.

12 ноябрь. КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын пле-
нумы «Областьтын парторганизациязында партдокумент-
терди солыырын өткүрерине канайда белетенип турганы ке-
регинде» суракты шззшкен.

Декабрь. Узредзчилердин институты Горно-Алтайский го-
сударственный педагогический институт эди өскзртз тз-
ззлгөн.

БАЖАЛЫКТАР

1905—1907 жылдардагы революциянын телекейлик учуры	1
Творческий јашөскүримге — килемји	7
Билгирлерди — јашөскүримге	12
Бистин јангы бичиктерис. 1977 ј.	18
КПСС тоолордо	23
КПСС-тин Горно-Алтайский областной организациязынын историязында болгон улай-телей керектер	28

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано к печати 6/XII 1977 г. Усл. п. л. 1,96. Уч.-изд. л. 2
Заказ 5150. Тираж 1000 экз. Цена 4 коп. АН 06421.
Формат 60×80⁴/₁₆.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства,
г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-Алтайская
типография, пр. Коммунистический, 27.

4 акча

ГОРНО-АЛТАЙСК · 1977